అన్నంగుడ్డ

ఆకాశం మూడు రోజుల నుంచి మబ్బులతో నిండి ఉంది. వీధిలోకి వచ్చి ఆకాశంవైపు చూశాడు ఆచారి. సూర్యుడు కన్పించకపోవడంతో టైము ఎంతయిందో అర్థం కాలేదతనికి.

"పొద్దుతో పనేముండాది. తినేసి ఎలబారుదురు రాండి" అంటూ లోపల నుంచి పిలచింది ఆచారి భార్య.

"సోమవారం గదా. ఏడున్నర నుంచి తొమ్మిద్దాంకా రావుకాలం. ఆయుధాలతో పని. రావుకాలం చూడకుండా పోయినామంటే కాళ్లూ చేతులూ తెగుతాయి" అన్నాడు వీధిలోనుంచే.

"రావుకాలాలు, మంచిరోజులు... అన్నీ పాటించే మన బతుకులు ఈడికుండాయి" అని గొణుక్కుంటూ తన పనిలో మునిగిపోయింది.

"పద్దన్నే ఏందే వదరతాండావు. మొబ్బుతోనే లేసి అన్నంకూర చేసేసింటే ఈపాటికి ఎలబారి పోయిందుము కదా" అన్నాడు ఆచారి కోపంగా లోపలకు వచ్చి.

"తెల్లారకముందే అన్నంకూర అయిపోయింది." అందామె. నీదే ఆలస్యం అన్నట్లుగా. దానికి ఆచారి "అన్నం కూర చెయ్యడమనుకొన్నేవా నా పని. రంపం రాయద్దా. బాడిశ నూరుకోవద్దా. బుడ్డి (దీపం) పెట్టుకోనయినా నీ పని చేసుకోవచ్చు. నా పని అట్లకాదుగదా" అన్నాడు తన ఆలస్యాన్ని సమర్థించుకుంటున్నట్టుగా.

"టైము ఎనిమిదన్నరంట నాయనా" అంటూ వచ్చాడు ఇరవై రెండు సంవత్సరాల కొడుకు.

"అంతయిందా, మోడంలో పొద్దే తెల్లా. బిన్నే పెట్టే. అన్నం తినేసి ఎలబారేలకు సరిపోతాది" అన్నాడు ఆచారి.

తండ్రీ కొడుకులు పీటల మీద కూర్చొని తినసాగారు.

ఆచారి భార్య దండెం మీద వేలాడుతున్న అన్నం గుడ్డను చేతికి తీసుకొంది. దానిని నీళ్లతో తడిపింది. చాపపరిచి, దాని మీద అన్నం గుడ్డనుంచింది. వెడల్పు పాత్రలో చల్లారబెట్టిన అన్నాన్ని తీసి గుడ్డలో వేసింది. అన్నం మధ్యలో చింతపండు ఊరిమిండి వేసి, గుడ్డ నాలుగు చెరుగులను జాగ్రత్తగా ఒక చోటకు చేర్చింది. ఒక చెరుగును మిగిలిన మూడు చెరుగుల చుట్టూ తిప్పి ముడివేసింది. అన్నం మూటను చేతిసంచిలో ఉంచింది.

సుంకోజి దేవేంద్రాచారి

అన్నం తింటున్నా, భార్య చేస్తున్న పనిని తదేకంగా చూస్తునే ఉన్నాడు ఆచారి. తమ పెళ్లయి ముప్పయి సంవత్సరాలయింది. పెళ్లయినప్పటి నుంచి ఒక క్యారేజీ తేవాలని, అన్నంగుడ్డకు బదులు పనికి క్యారేజీని తీసుకొని పోవాలని అనుకొంటున్నాడు. కట్టుకొనే రెండు పంచెల్లో ఒకటి చిరిగిందాకా ఇంకొకటి కొనలేదు. ఆ చిరిగిన పంచె అన్నంగుడ్డగా మారుతోంది. రానురాను అతనికి క్యారేజీ మీద కోరిక నశించి, అన్నంగుడ్డ మీదే మమకారం పెరిగింది.

తండ్రీ కొడుకులు అన్నం తినడం పూర్తయింది. ఆచారి భార్య వచ్చి చేతి సంచిని కొడుకు చేతికిచ్చింది. సురేంద్ర సంచి లోపలకు పరిశీలనగా చూశాడు. అన్నమూట, ఆకురాయి, దారం, గజంటేపు కనిపించాయి. సంతృప్తిగా తలాడించాడు. పెద్ద బాడిశెను భుజం మీద ఉంచుకొన్నేడు. 'పోయొస్తాం' అన్నట్లుగా తల్లివైపు చూశాడు.

"సందేళ 'బత్తెం' అడుగు. ఏ రోజుకు ఆ రోజు ఇచ్చెయ్యమను. బత్తెం ఒకసారిగా ఇస్తామంటారు. కడాన వాళ్లకు మనసొప్పదు" అంది ఆమె.

"సరేమ్మా" అన్నాడు సురేంద్ర.

"వోళ్ల బాయిగడ్డన మునగమాన్లు చానా ఉండాయి. వచ్చేటప్పుడు మునగాకు పెరుక్కోనిరాండి" అంది.

"సరే సరే... అయ్యన్నీ నువ్వు చెప్పాల్నా... ఎదుర్రా" అంటూ ఆచారి రంపం ఎత్తుకొని భుజం మీద పెట్టుకొన్నాడు.

పొయ్యేన పని కానీ కాకపోనీ, భార్య ఎదురువస్తే తప్ప ఇంటి నుంచి కదలడు ఆచారి. తమ పెళ్లయినప్పటి నుంచి ఆ అలవాటు అలా కొనసాగుతూనే ఉంది. తండ్రీ కొడుకులు ఒకరి వెనుక ఒకరు నడవసాగారు.

"యాడికి ఆచారి, అబ్బా కొడుకు పోతాండారే"

"నీకు ఎన్నిసార్లు రమణా చెప్పేది. పనికి పొయ్యేటప్పుడు 'యాడికి' అని అడగద్దని" అన్నాడు ఆచారి కాస్త కోపంగా.

"అంతకోపమయితే ఎట్ల ఆచారి?" అంటూ వెళ్లిపోయాడతను.

"ఎన్ని రోజులుంటాది నాయనా పని" అడిగాడు సురేంద్ర.

"నెల రోజుల పైన్నే ఉంటాది. ఇంతకు ముందొకసారి... అప్పుడు మీరు చిన్న బిడ్డలు. మీ అమ్మా నేనూ వారం రోజుల పని అని పొయ్యినాము. ఆడే రెండు నెలలు పని దొరికింది. ఒకర్ని చూసి ఒకరు పని చేయించుకొంటారు" అన్నాడు హుషారుగా ఆచారి. ఇంకా ఏదో మాట్లాడాలని అనుకొన్నాడు. కొడుకు కూడా తండ్రిని ఏదో అడగాలనుకొన్నాడు. బుర్రుమనే శబ్దం రావడంతో ఇద్దరూ తలలు తిప్పి చూశారు. ట్రాక్టరు జోరుగా పోతోంది. ట్రాక్టరును చూడగానే ఇద్దరూ స్తబ్దుగా అయిపోయినారు.

ముందురోజు రాత్రి రెండు పదున్ల వాన అరగంటలోనే కురిసింది. ఆ వానకు రైతులందరూ దుక్కిలు చేయడం మొదలుపెట్టినారు. ఐదు సంవత్సరాలకు ముందయితే ఆచారి మాత్రం వానకు చాలా సంతోషించే వాడు. ఇప్పుడు తనకా వానతో ఎలాంటి సంబంధం లేనట్లుగా నిర్లిప్తంగా ఉన్నాడు.

"ట్రాక్టర్‌లొచ్చి మన కడుపులు కొట్టినె" అన్నాడు ఆచారి.

సురేంద్ర ఏం మాట్లాడకుండా మౌనంగా నడవసాగాడు. ఆ ట్రాక్టరు కంభిరెడ్డిది. తమ ఊరంతటికీ కలిపి అదొక్కటే. ఇట్లాంటి సమయాల్లో పెదినేకాలవపల్లె రమణ, ఎజ్జెన పల్లె సిద్దారెడ్డిలు కూడా ట్రాక్టర్లు తీసుకొచ్చి దున్నుతాంటారు. ఆ మూడు ట్రాక్టర్లూ పల్లెకు మూడు పక్కలా దున్నుతున్నాయి. రైతులంతా బెల్లంచుట్టూ మూగిన ఈగల మాదిర్తో ఉండారు. రాత్రీ పగలూ తేడా లేకుండా వాటి వెంట తిరిగి తమ తమ పొలాలు దున్నించుకొంటా ఉండారు. ట్రాక్టర్‌ను చూస్తుంటే ఈ మధ్య ఆచారికి విపరీతమయిన కోపం వస్తాంది. దాని మూలంగా తమకూ, రైతులకూ ఉండే ఒకే ఒక సంబంధం - 'మడకలు' చెక్కడం - పూర్తిగా లేకుండా పోయింది. తమకు బతుకు తెరువూ లేకుండా పోయింది.

పది సంవత్సరాల ముందు, తొలిముంగార్లనాటి ఒకరోజు గుర్తొచ్చింది ఆచారికి. చింతచెట్టుకింద రైతులు చాలామంది గుమికూడినారు. చింతచెట్టు మొదులుకు దాదాపు ఇరవై మడకతుండ్లు అనుకొని ఉండాయి. చింతచెట్టు వేరొకటి వర్షాలకు మట్టికొట్టుకొని పోవడంతో జానడెత్తు భూమిపైకి ఉంది. దానికి మడక కొయ్యను ఆనించి పెద్ద బాడిశతో చెక్కుతున్నాడు ఆచారి. ఆచారి భార్య దానిని కదలకుండా పట్టుకోనుంది. ఆకాశం మేఘావృతమయి ఉంది. చల్లటి గాలులు వీస్తున్నాయి. అంత చల్లగాలిలో కూడా ఆచారి శరీరం నిండా చెమటలు.

చెక్కడం ఆపి "నీళ్లు తేపో... దప్పికగా ఉండాది" అన్నాడు భార్యతో. ఆమె లేచి ఇంటికి వెళ్లింది.

"నేను పట్టుకొంటాను. చెక్కున్నా" అంటూ వచ్చాడు క్రిష్టారెడ్డి.

"నేనూ మనిషినేప్పా. ఇంగా మద్దేన్నంగాలా. అప్పుడే ఐదు మడకలు చెక్కేసినా. ప్రాణాలన్నీ ఉగ్గబట్టి చెక్కతాండా బిన్నే అయిపోవాలని. కొంచేపుండు. నీళ్లుతాగనీ. మీరందరూ ముందుగా చెక్కించుకొంటే నేమి? వానలు పన్నెప్పుడు వచ్చేది. గొంతుమింద కుచ్చొనేది" అన్నాడు ఆచారి.

"మాదయిందా ఆచారి" అంటూ వచ్చాడు కొండ్రెడ్డి.

"ఇంకా కాలా మామా. ఇది చెక్కేసినానంటే, అన్నం తినేసి కుచ్చొంటా. ముందుగా మీమడక్కే, మేడి, నొగ ఏసిస్తాలే. 'కారు' అంపతానంటివి. అంపలేదే."

"మా కొడుక్కు చెప్పేసి వచ్చినా... ఎత్తుకోనొస్తాడు."

"అక్కొచ్చింది. నీళ్లు తాగున్నా చెక్కుదుపు" అన్నాడు క్రిష్ణారెడ్డి.

"పనులప్పుడు అరువులు పెట్టుకొన్నేవా ఆచారి" అన్నాడు నారాయణ.

"నాకంత తీరిగ్గాడానా" అంటూ భార్య చేతిలోని చెంబు తీసుకొని నీళ్లు గటగటా తాగేసినాడు. తిరిగి పెద్ద బాడిశను చేతికి తీసుకొన్నాడు. క్రిష్ణారెడ్డి మడకను పట్టుకొన్నాడు. ఆచారి భార్య చెక్కిన పేళ్లన్నీ తీసి గంపలో వేయసాగింది.

"అక్కో... పేళ్లు మాయ్యి గదా" అన్నాడు క్రిష్ణారెడ్డి.

"ఒకసారి, ఇప్పుడు మాటగాదులే. మా పెద్దయ్య తాత బతికున్నెప్పటి మాట. శెట్టి ఒగ మడకతుండు తీసకచ్చినాడంట. దాంతోపాటు గంపకూడా తెచ్చుకొన్నేడంట. ఎందుకు శెట్టీ గంప, అంటే పేళ్లకు అన్నేడంట. సరే పట్టుకో, అని మా తాత బాడిశ తీసుకొని చెక్కడం మొదులుపెట్టినాడంట. అట్ల తిప్పు, ఇట్ల తిప్పు అంటా మొత్తం పేళ్లుగా చెక్కేసినాడంట. ఇదేంది ఆచారి మడక చెక్కమంటే మొత్తం పేళ్లు చెక్కేసినావే అని శెట్టంటే, నువ్వేగదా పేళ్లు కావాలన్నేవు అన్నేడంట మా తాత" అన్నాడు ఆచారి చేస్తున్న పనిని ఆపకుండానే.

ఆ మాటలకు అక్కడున్న రైతులంతా పకపకా నవ్వినారు.

"నువ్వీకత చెప్తావనే, నేనామాటనింది. మాకేం పేళ్లు వద్దులే. మడక బాగుంటే చాలు" అన్నాడు క్రిష్ణారెడ్డి కూడా నవ్వుతూ.

చుట్టుపక్కల నాలుగైదూర్లలో మరో ఆచారి లేడు. దాని వలన తొలిముంగార్ల వానలప్పుడు ఆచారి అవసరం చాలా ఎక్కువ రైతులకు. మడకకు పదిశేర్ల వడ్లు, డబ్బా శనగకాయలు ఇచ్చేవాళ్లు. వారం రెండు వారాలు కష్టపడితే దాదాపు ఆరు నెలల తిండిగింజలు ఇంట్లోకి వస్తా ఉండేటియి. మిగిలిన రోజుల్లో ఆలుమగలు చెక్కలు, తీర్లు కొయ్యడానికి పొయ్యేవాళ్లు.

"ఏంబా ఆచారి... యాన్నో పని దొరికినట్టుందే" అంటున్న రామచంద్ర మాటలతో ఆచారి ఆలోచన్ల నుంచి తేరుకొన్నాడు.

"చింతమాకల పల్లెలో దాలమంద్రం తీర్లు, పలకలు కొయ్యాలన్నా. నాకు వాళ్లు చెప్పి సమచ్చరం పైనయింది. కోపించేసినారేమో అనుకోనుంటి. నిన్న కమ్మారపల్లెలో రోడ్డుమింద నిల్చుకోనుంటే, ఆసామి బస్సులో పోతాండి 'ఆచారీ... ఇంటికాడికొచ్చి అయ్యి కోసెయ్య గూడదా' అని అరిసి చెప్పె. అందుకే ఈ పొద్దు ఎలబారినాం" అన్నాడు ఆచారి.

"అయినా ఇప్పుడు ఎవరు కోపిస్తాండారు మీ దగ్గర. ట్రాక్టర్లొచ్చి, పీలేరు కలకడలో కోతమిషన్లు పడేలకు అందురూ ఆడికే పోతాండారే."

"అవున్నా. ఎక్కువగా ఉండేవోళ్లు ఏసుకోని పోతాండారు. ఈ వానలు సరిగా పడేదిలేదు.

రైతులకు పంటల్లేవు కదా. రైతుల చేతల్లో దుడ్డాడతాంటే మా దగ్గిర పనిచేసిస్తారు. ఎవురేగాని పలానా పని చెయ్యి ఆచారి అని పిల్చి చెప్పే వోళ్లే లేరున్నా”

“నిజమే. వానలు పన్నే పడకపోయినా, పనులున్నే లేకపోయినా నీ బతుకంటే ఏందో అయిపోతాందనుకో. నీ కొడుకు బతుకు ఎట్లా? బాగా చదువుకోనున్నింటే ఉద్యోగమన్నా వచ్చున్నేమో. అయినా ఈ కాలం ఎంత చదివినా యాడ ఉద్యోగాలొస్తాండాయి. చేతి పనులే మేలు, సేద్యం చదువు కన్న! నువ్వు ఈ పల్లెను పట్టుకొని ఎందుకు ఏలాడతావు. ఏదన్నా టౌను చేరగూడదా” అన్నాడు రామచంద్ర.

ఆచారి మౌనంగా తలూపాడు.

“నాయనా తీరిగ్గా సందేళ మాట్లాడుకోవచ్చు. పోదాంరా. పొద్దు పోతాండ్లా“ అన్నాడు సురేంద్ర.

“పాండి పాండి.. నాగ్గూడా పనుండాది” అంటూ వెళ్లిపోయాడతను.

ఇద్దరూ నడవసాగారు. ఆచారి మొదలుపెట్టాడు.

“పద్దెదేండ్ల ముందుమాట. అప్పుడు నువ్వూ, మీ అక్కా చదువుకుంటాంటిరి. మనకు దగ్గిర్లో బడి యాడుండాది? కమ్మారపల్లెలో ఏడుదాంకానే గదా ఉండాది. ఏడు పైన చదవాలంటే నారమాకలపల్లో, చీనేపల్లో పోవాల. అందూరం బిడ్డలను యాడలే పంపేదని, పీలేరుకు చేరుకోవాలను కొంటిమి. ఆడయితే ఏదన్నా పని చేసుకొని బతకతా, మీ ఇద్దర్నీ చదివిపీయాలనుకొంటిమి. ఊరొదిలి పోతామంటే ఊర్లో రైతులంతా అరకీస్ పోనే గూడదనిరి. ‘మాకు నువ్వు తప్ప ఇంగెవరుండారు? నీకూ, నీ బిడ్డలకు ఏలోటూ రాకుండా చూసుకొంటాం గదా’ అని చాలా బంగపోయిరి. ఇప్పుడు మాట్లాడినాడే, ఈయనే అప్పుడు పొయ్యేదానికి ఒప్పుకోంది. దుడ్డు గావాలంటే ఇస్తాం, నీ బిడ్డలు చదివేటిగా ఉంటే ఆస్టల్లో చేరిపిస్తా, ఎకరా రెండెకరాల చేను, పదిరవై కుంటల మడి చెప్తా చేసుకో. ఈ ఊరుమాత్రం వదిలిపోవద్దు అన్నోడు ఇప్పుడు ఏదన్నా టౌనుకన్నా పోగూడదా అంటాండాడు” అన్నాడు ఆచారి బాధగా.

సురేంద్ర తండ్రి మాటలకు ఊకొట్టలేదు. ఔననలేదు. కాదనలేదు. ముభావంగా నడుస్తున్నాడు. ఆచారిలో మాత్రం మాటలు ప్రవాహంలా రాసాగాయి.

“అప్పుడే పొయ్యున్నే బాగుండు. గుర్రం సాయిబోళ్లు పీలేరుకు పొయ్యి టీ అంగడి పెట్టుకొని బాగా సంపాదించినారు. అప్పుడే గన పొయ్యుంటే మీ అమ్మ ఇంటికాడ ఇడ్లీలు దోసెలు అమ్మినా, నేను యాడన్నా కొయ్యల మిషన్లో పనికి పోయిందు. మీరు పుట్టక ముందు మదనపల్లెలో కొన్నాళ్లు కోతమిషన్లో డ్రైవరుగా పనిచేసినా. ఈ పాటికి మనం గూడా టౌనులో సొంత ఇల్లు కట్టుకోనున్నిందుము. ఇప్పుడు ఈ ముసలి మోపన ఆడికిపోయి ఏం పనిచేసి బతకతాము” అన్నాడు ఆచారి దిగులుగా.

తండ్రి ఎంతగా మాట్లాడుతున్నా సురేంద్ర ఉలుకూ పలుకూ లేకుండా నడుస్తున్నాడు. కొడుకు మౌనం ఆచారి మాటలకు అంతరాయం కలిగించింది. అంతవరకు తన గురించి ఆలోచిస్తున్నాడే గాని కొడుకు గురించి ఆలోచించలేదు. కొడుకంత మౌనంగా ఎందుకున్నాడో ఆచారికి స్పష్టంగానే అర్థమయింది.

ఆచారికి ఒక కొడుకు, కూతురు. కొడుకు కన్నా కూతురు చాలా పెద్దది. అమెకెప్పుడో పెళ్లయిపోయింది. ఆచారి తన ఆశలన్నీ కొడుకు మీదే పెంచుకొన్నాడు. చదువురానందుకే తను ఇన్ని ఇబ్బందులు పడుతున్నాడని, అలాంటి ఇబ్బందులు పడకుండా ఉండడంకోసం కొడుకును బాగా చదివించాలనుకొన్నాడు. తిండికే కనాకష్టంగా ఉంటే కొడుకును ఎలా చదివించగలడు? సురేంద్రను ట్యూషన్లు పంపనందుకో, తను చేరిన కాలేజీలో లెక్చరర్లు లేనందుకో, తెలీదుగాని సురేంద్ర ఇంటరు ఫెయిలయినాడు.

ఆరోజు రిజల్టు పేపరులో తన నెంబరు లేకపోవడంతో సురేంద్ర ఇంట్లో మూలన కూర్చొని భోరున ఏడవసాగినాడు. ఆచారి కొడుకును సమీపించి - "ఎందుకురా ఏడుస్తావు. ఫెయిలయితే మళ్ల బతుకే లేదా? మన రెక్కలుండాయి, మన పనుండాది. మీ తాతల కాలంనుంచి బతకడంలే మేము. నువ్వూ అంతే. రేపట్నుంచి పనికి పోదాం పదా. చదివినా ఉద్యోగాలు రావు. ఉద్యోగం వచ్చినా ఒగనికి వంగి సలాం చెయ్యాల్సిందే గదా. అదే మన చేతిపని అయితే, పెద్ద పెద్ద ఆపీసర్లంతా మన దగ్గిరికి వస్తారు. రెక్కల్లో సత్తవ ఉన్నెంతకాలం తిండికి గుడ్డకు లోటుండదులే" అన్నాడు.

అది మొదలు సురేంద్ర తండ్రి వెంట పనికి పోసాగినాడు. సురేంద్ర తమ కులవృత్తిలో అడుగుపెట్టిన వేళా విశేషమో ఏమో మరి అతని వెనకే ట్రాక్టరు ఊరులోకి వచ్చింది. రైతునూ ఆచారినీ విడదీసింది. సురేంద్రకు చాలావరకు బతుకు తెరువు లేకుండా చేసింది. అదంతా ఆచారికి గుర్తు రావడంతో కొడుకుకన్నా ఎక్కువగా బాధపడ్డాడతను. తనుకూడా కొంతసేపు కొడుకు వెంట మౌనంగా నడిచాడు. కష్టాలతో పండిపోయిన అతని మనసు ప్రస్తుతం ఎంతటి కష్టమయినా అలవోకగా తీసుకోవడానికి అలవాటుపడింది. అందువలన కొంతసేపటికే తేరుకొన్నాడు.

"రోజులు ఎప్పుడూ ఇట్లే ఉండవులే. మన ముత్తాతల కాలంలో రంపాలు లేవంట. బాడిశలతో చెక్కి దాలమండ్రాలు తయారు చేస్తాన్నేరంట. రంపాలొచ్చాలకు చెక్కే వోళ్లకు బతుకుతెరువు లేకుండాపాయినా? లేదే? నారుపోసినోడు నీరుపోస్తాడు. మనం దిగులు పడాల్సిన పనిలేదు. ఏదో ఒగ పని ఆ భగమంతుడు చూపిస్తాడు. అంతదాకా ఎసనపడకుండా దైర్యంగా ఉండాల" అన్నాడు ఆచారి కొడుక్కు గీతోపదేశం చేస్తున్నట్లుగా.

ఆ మాటలకు కూడా సురేంద్ర పెదవి విప్పలేదు.

"ఇంతకు ముందంతా మేమే 'తోపుదు' తోస్తాంటిమి. ఇప్పుడు మిషన్లొచ్చాలకు ఒగవారం పట్టేపని ఒగరోజులో అయిపోతాండాది. అంత మాత్రాన ఏ ఆచారిగానీ పనిలేదని ఈదిన పడలేదే. ఎవరి బతుకు వాళ్లు బతుక్కొంటాండారు. కాకపోతే కష్టాలు కొన్నాళ్లుంటాయి. బయపడకుండా దైర్నంగా ఉన్నేమంటే బతకతాము. లేకుంటేనా... ఈ భూమ్మీద ఒగనెలగూడా ఉన్నిందము" అన్నాడు ఆచారి కొడుక్కు ధైర్యం చెబుతున్నట్లుగా.

ఆచారి మాట్లాడుతూనే ఉన్నాడుగానీ సురేంద్ర తనకు సంబంధం లేదన్నట్లుగా మౌనంగా నడవసాగాడు. "ఆ బేగు ఇట్లీ" అన్నాడు ఆచారి.

"తెస్తాలే" అన్నాడు సురేంద్ర చాలాసేపటి తర్వాత.

"దాంట్లో అన్నం మూట ఉండ్లా. పోనుపోను బరువెక్కుతాది. నేను తెస్తానీ" అంటూ కొడుకు చేతిలోంచి బలవంతంగా తీసుకొన్నాడు.

"పని బాయికాడనా, ఇంటికాన్నా నాయనా"

"బాయికాడే. ఇంతకు ముందు మీ అమ్మా నేనూ తీర్లు కోసినప్పుడు కానిగ మానికింద గుంత తొగించినారు. ఇప్పడా గుంత అట్లే ఉంటాది. కొంచెం పూడింటాదేమో. గుంత లేకపోతే మేము కొయ్యమంటాలే. వాళ్లే మన్ను తీస్తారు. చానా తుండ్లుండాయి. అయ్యన్నీ కొయ్యాల గదా" అన్నాడు ఆచారి ఉత్సాహంగా.

"నీదుందా?"

"పెద్ద తోపుండాది. బాయికి అనుకొనే ఒగ పెద్ద ఏపమానుండాది. ఆమాను కింద గుంత, చల్లగా ఉంటాదాద."

ఇద్దరూ మాటల్లో మునిగిపోయి చకచకా నడవసాగినారు.

"ఆఁ... వచ్చేసినాం. అదో ఏపమాన్ల గుంపుండాదే అదే మనం పని చేయాల్సిన తావు" అన్నాడు ఆచారి.

ఇద్దరి నడకలో వేగం పెరిగింది. కొంత సేపట్లో అక్కడికి చేరుకొన్నారు. అక్కడికి చేరగానే ఆచారి ఆశ్చర్యంగా అటూ ఇటూ చూడసాగినాడు. సురేంద్రకు అనుమానం వచ్చింది.

"వాళ్ల బాయి ఈన్నేనా నాయనా" అడిగాడు తండ్రిని.

"ఈన్నే.. ఆ ఏపమాన్లకు ఆనుకొనే కొంచెం ఎడంగా పెద్ద ఏపమాను ఉన్నింది. దాని పక్కన్నే బాయి. నాకు బాగా గుర్తే" అన్నాడు ఆచారి మెల్లగా.

"ఉంటే ఏదీ" అన్నట్లుగా చూశాడు సురేంద్ర.

రంపం, బాడిశ, చేతి సంచిని తీసి ఒక చెట్టునీడన పెట్టారు.

"ఏం ఆచారన్నా... చానా రోజులకు కన్పిస్తాండావే."

"రెడ్డెప్పా... మీ పనికనే వచ్చినాం అన్నలేదా?" అన్నాడు ఆచారి.

"నిన్న ఊరికి పోతాన్నిట్లు ఉండె. వచ్చినాడో లేదో తెల్లేదే."

"మీరంతా ఉండేది ఒకే తావన్నే గదా" మెల్లగా అడిగాడు ఆచారి.

"ఒగతావన యాడుండాము. పాతింట్లో మా అన్నుండాడు. పాతిల్లు ఊరికాపక్క గదా ఉండాది. ఊరికి ఈ పక్కన ఇంగో ఇల్లు కట్టుకొని ఆడ చేరిపోయినాం. మేము ఏరుబాగాలు పోయి చానా ఏండ్లాయనే."

"అవునా... నాకు తెలీదులే. ఈడొగ ఏపమాను, బాయి ఉండాల గదా"

"ఇంగా యాడ ఏపమాను, బాయి. అయ్యి రెండూ నా భాగానికి వచ్చె. ఇల్లు కడితిమి. దాలమంద్రం తీర్లు, తలుపు చెక్కలు అవసరం గదా. మాను కోపించేస్తి. బాయి ఎప్పుడో ఎండిపొయ్యింది. బోరుగూడా ఆ పక్కన ఏసిండాము. అదో... చూడు... ఆడ మిరపతోట. ఉండాదే అదే బాయి. బాయిని పూడ్చేసినాం" అన్నాడతను సిగరెట్ ముట్టిస్తూ.

తను ఇంతకు ముందు పని చేసినప్పుడు రెడ్డెప్ప వాళ్లది ఉమ్మడి కుటుంబం. అప్పుడితను సిగరెట్ తాగేవాడు కాదు. మనుషులు ఎంతగా మారిపోతాండారు అనుకొన్నాడు ఆచారి. "మాకు చెప్పలేదే ఏపమాను కోసేదానికి. తీర్లు, పలకలు ఎవరు కోసిచ్చిరి?" అడిగాడు ఆచారి.

'ఎంత అమాయకమయిన ప్రశ్న వేసినావు ఆచారి' అన్నట్లుగా చూసి "ఊర్లో ట్రాక్టరుండాది. కలకడలో కోత మిషనుండాది. ఇంగ దిగులెందుకు?"

ఆ మాటలు వింటూనే తండ్రీ కొడుకుల మనసులు విలవిలలాడాయి.

"పోతే పోనీలే. నువ్వు పని చెప్పకుంటే పొయ్యినావు. మీ అన్న మాత్రం అన్నీ అట్లే పెట్టినాడంటగదా. నిన్న బస్సులోంచి అరిసి చెప్పె. అందుకే ఈ పొద్దు వచ్చినాం."

"మా అన్నయి మాత్రం యాడుండాయి. యిద్దరం ఒగసారే గదా. ట్రాక్టర్లో ఏసుకోనిపోయింది" అన్నాడతను.

"ఏసుకోని పొయ్యినారా!? అయితే మమ్మల్నెందుకు రమ్మనింది?" అన్నాడు కోపంగాను ఆశ్చర్యంగాను ఆచారి.

అంతవరకు నిల్చుకొని వాళ్ల మాటలు వింటున్న సురేంద్ర, చివరి మాటలతో మనసు వికలం కావడంతో సామాన్ల పక్కన మౌనంగా కూర్చొన్నాడు.

"ఇంగా ఏమన్నా ఉండాయేమో ఇంటికాడికిపోండి. నేను మడికి నీళ్లు కట్టాల. మళ్లా కరెంటు పోతాది" అంటూ వెళ్లిపోయాడతను.

"లెయ్ నాయనా పోదాము" అన్నాడు ఆచారి కొడుకుతో.

"యాడికీ?"

"ఇప్పుడు మాట్లాడినాడే, వాళ్లన్న పెద్దరెడ్డెప్ప ఇంటికి."

"ఎందుకు...? తుండ్లు లేవంట గదా. గమ్మున ఇంటికిపోదాం పదా."

"తుండ్లు లేందే ఊరికే చెప్పే మనిషి గాదాయన. ఇంటికాడ తప్పకుండా ఉంటాయి. పోదాం పదా" అంటూ రంపం ఎత్తి భుజం మీద పెట్టుకొని, చేతి సంచిని తీసుకొన్నేడు. ఇక తప్పదన్నట్లుగా సురేంద్ర కూడా బాడిశ ఎత్తుకొని తండ్రి వెంట బయల్దేరినాడు. పది నిముషాలకంతా వాళ్ల ఇల్లు చేరుకొన్నారు. పెద్దరెడ్డెప్ప ఇంటి దగ్గరే ఉన్నాడు.

"వచ్చినావా ఆచారి. వస్తావో రావో అనుకొంటాంటి. ఇంటెనక్కుపాండి. అడుండాయి తుండ్లు" అన్నాడతను.

అందరూ అక్కడికి వెళ్లారు. తొడలావుతో ఆరడుగుల పొడవుతో ఉండే నాలుగు తుమ్మతుండ్లు చూపించాడతను.

"మిగిలిన కొయ్యలన్నీ...?" అన్నాడు ఆచారి మెల్లగా.

"అయ్యన్నీ కలకడలో కోపించేస్తి. తుమ్మయి కదా... పర్మిట్ తీసుకోవాలంట. పర్మిట్ లేకపోతే కేసు. పదిరవై వేలు అపరాధం ఏస్తారు. ఎందుకొచ్చిన బాధలే, నువ్వుండావు కదా. కోపిద్దాం అనుకొంటి" అన్నాడతను నవ్వుతూ.

అతని నవ్వు సురేంద్రకు కంపరంగా ఉంది. ఆచారి కొంతసేపు ఏమీ మాట్లాడలేక పోయినాడు. తనకెన్నో ఆశాభంగాలు అనుభవంలో ఉన్నా, ఈ ఆశాభంగం మాత్రం అతడ్ని చాలా కదిలించేసింది. అడివిలోకిపోయి చావడమో, టౌనులోకి పోయి మన్ను మోయడమో చేయాల తప్ప ఇంక ఈ పని మాత్రం చేయకూడదనుకొన్నాడు. ఆవేశంలో అలా అన్పించింది కాని, ఆలోచిస్తే ఇన్నేళ్లు తనకు జీవనాధారం కల్పించిన ఆ వృత్తిని అంత సులభంగా వదులుకోలేననిపించింది. మళ్లీ తమకు మంచి రోజులు వస్తాయి అనుకొన్నాడు.

"ఏమాచారి గమ్మునయిపోతివే?"

"ఆ... ఏంలేదు ఏంలేదు... కోస్తాం" అన్నాడు తడబాటుగా.

"దాలమంద్రం తీర్లకు కోసేయండి. మద్దేనాలకు అయిపోతాదా"

"ఇదేమన్నా సంగటా... బిన్నే అయిపోయే దానికి, సందేళ దాంకా పడతాది"

"ఎందుకబ్బా అంతసేపు... సందెడు లావు కూడాలేవే...?! అబ్బులిచ్చి పట్టుకొనేంత లావుతుండ్లు కూడా మిషనులో అయితే అరగంటలో కోసిపారేస్తారు. అట్లాడిది ఒక తుండు కొయ్యాలన్నా మీకు పదిరవై రోజులు పడతాదేమో. సరేలే... మాటలు పెట్టుకొంటే పనికాదు. నేను పింఛాదాకా పోయొస్తా. ఏమన్నా కావాలంటే ఇంట్లో అడగండి... అన్నం తినేసి వచ్చినారా?"

"తిన్నేము... మద్దేన్నేనికి తెచ్చుకొన్నేం..."

"ఏంబా ఆచారి... మా ఇండ్లల్లో తింటే గొంతు పట్టుకొంటాదా. రెండు మైళ్ల దూరం

అన్నం మూటను మోసుకోని రాకుంటేనేమి!" అన్నాడు పెద్దరెడ్డెప్ప నవ్వుతూ.

"మా తాతల కాలం నుంచి వస్తాండే అలవాటు. పస్తయినా ఉంటాంగాని పరాయి కులమోల్ల ఇండ్లల్లో నీళ్లుగూడా తాగము. నేను బతికుండగా అంతే ఇంగ."

"ఏమోబ్బా మీ ఇష్టం... తినేటిగా ఉంటే లక్షణంగా చేసి పెట్టమంటా తినరులే. ఇంతకు ముందు తినలేదుగదా. సందేళ బత్తెం తీసుకోని పోదురులే. మీ కొడుకేమి గమ్మున కూచ్చోనుండాడే. వంట్లో బాగలేదా? ఏం పేరు నీ పేరు?" అన్నాడు సురేంద్రనుద్దేశించి.

"సురేంద్ర" అన్నాడు ముక్తసరిగా.

"సరే సరే. ఆచారీ, మీరు పనిచేయండి. నాకు బస్సు తప్పోతాది. పోయొస్తా" అంటు పెద్దరెడ్డెప్ప అక్కడి నుంచి వెళ్లిపోయాడు.

"లెయ్ సురేంద్రా, సందేళకు కోసేసి పోదాం. మళ్లా రేపు యాడ వచ్చేది"

"ఈ పని చెయ్యకుంటేనేమి?"

"అట్లనుకొంటె ఎట్లా... ఒగోసారి పెద్ద పనుకోనిపోతే చిన్న పనుంటాది. ఇంగోసారి చిన్న పనుకోని పోతే పెద్ద పనుంటాది. అదంతా మన టైము. లేసి ఇంట్లో అడిగి దబర, గ్లాసు, ప్లేటు తీసుకోని బోరింగుకాడికి పొయ్యి, బాగా కడుక్కొని నీళ్లు పట్టుకొని రాపో" అన్నాడు కొడుకుతో ఆచారి.

సురేంద్ర అయిష్టంగానే అక్కడి నుంచి లేచి వెళ్లాడు. ఆచారి, మోకుతాడు తీసుకొని గొడ్లకొట్టంలో రెండు కూసాలకు, రెండు మోరలెత్తులో అడ్డంగా ఒక కొయ్యను కట్టాడు, బొగ్గులు కొన్ని తీసుకోనొచ్చినాడు. పాతకుండది అడుగుపెంకులో నీల్లు కొన్నిపోసి బొగ్గలను సాదినాడు. మరికొంతసేపటకికి సురేంద్ర వచ్చినాడు.

"బాడిశ ఎత్తుకో... తుండ్లు చెక్కు దారం తడదాము" అన్నాడు ఆచారి కొడుకుతో.

"నీరసంగా ఉండాది నాయనా. బోరింగు కొట్టేదానికి నానింటికాలా. నువ్వే చెక్కు" అన్నాడు కుచ్చొంటూ.

కొడుకు పనిలోకి వచ్చిన సంవత్సరం తరువాత నుంచి ఆచారి పెద్ద బాడిశ పట్టడం మానేసినాడు. సురేంద్ర పెద్ద బాడిశ పనిలో మంచి పనోడు. చెక్కినాడంటే తోపడ తోసినంత శుద్ధంగా ఉంటాది. ఐదడుగుల పొడవు కట్టి బాడిశను పైకి లేపి ఇడిసినాడంటే ఎక్కడ పడాల్నో అక్కడే పడుతుంది. ఆచారి తాత బాడిశ పనిలో పెద్ద పనిమంతుడు. అతడు ఆ రోజుల్లో 'అణా'ను ఒక పక్క ఎడంకాలి బొటన వేలితో తొక్కొని రెండు భాగాలయ్యేటిగా చెక్కేవాడట. ఆ మాదిర్తో చెక్కే వాళ్లు ఎక్కడాలేరని అందరూ చెప్పుకొంటా ఉంటారు. తన కొడుకు కూడా ఐదు పైసలను బొటన వేలితో తొక్కి పట్టుకొని, బాడిశను అలాగ్గా పైకెత్తి వేసేవాడు. సురేంద్ర బాడిశతో చెక్కుతా ఉంటే ఆచారి తదేకంగా చూసేవాడు. ఆచారి రోజుకు

ఐదు లేక ఆరు మడకలేస్తాడంతే. అదే సురేంద్ర రోజుకు పది మడకలు ఏస్తాడు. తనకు గొప్ప పనిమంతుడయిన కొడుకు పుట్టినాడని సురేంద్రను చూస్తే ఆచారికి చాలా సంతోషం. ప్రస్తుతం అక్కడ పనిచెయ్యడం సురేంద్రకు ఇష్టంలేదు. అందుకే కళ్లు తిరగతాండాయి అంటాండాడు అనుకొని తనే బాడిశ చేతికి తీసుకొన్నాడు.

ఎడమ చేతిని కట్టి చివర పట్టుకొని, కుడిచేతిని మధ్యలో పట్టుకొని బాడిశను పైకిలేపి వేసినాడు. ఆచారికి బలం చాలడం లేదు. వృద్ధాప్యం, సరైన తిండి లేక పోవడంతో చేతులు వణకసాగాయి. కొంతసేపు తండ్రి అవస్థను చూస్తూ కూర్చొన్నాడు. ఎక్కడ కాలుమింద వేసుకొంటాడోనని తండ్రిని కూచ్చోమని తను చెక్కడం ప్రారంభించాడు. చెక్కడం పూర్తవుతూనే దారాన్ని పెంకులోని బొగ్గు నీళ్లలో తడిపి కొయ్యలపైన గీతలు వేసినారు.

"ఈడ కోసేది వద్దు నాయనా. కంపుగదా. ఇంటెనకాల చింత చెట్టుండాదిగదా. ఆడ రెండు గుంజలు నాటి కోద్దాం" అంటూ తండ్రి సమాధానం కోసం ఎదురు చూడకుండా చకచకా వెళ్లి గడ్డపార తీసుకొని రెండు గుంతలు తవ్వి గుంజలు నాటినాడు. అడ్డంగా మరో కొయ్య కట్టినాడు. ఆ కొయ్యకు కొయ్యాల్సిన తుండును ఆనించినాడు.

"ఆకలిగా ఉండాది. తినేసి కోద్దాం" అన్నాడు ఆచారి.

ఇంట్లో అడిగి రెండు విస్తరాకులు తెచ్చినాడు సురేంద్ర. ఆచారి టవలు తీసి కింద పరిచినాడు. అన్నం మూటను ఎడంచేత్తో పట్టుకొని, కుడిచేత్తో నీళ్లు తీసుకొని అన్నం ఉన్నంతమేరా గుడ్డను తడిపినాడు. తరువాత దాన్ని టవలు మీద ఉంచి ముడి విప్పినాడు. తడిచేయడం వలన గుడ్డకు అంటుకోనుండే అన్నం అంతా కూడా ఊడి వచ్చింది. ఇద్దరూ అన్నం తినడం పూర్తవుతూనే సురేంద్ర అన్నం గుడ్డను నీళ్లలో పులిమి, పిండి, పక్కనే ఉండే కంచెపైన ఆరేసినాడు. ఆలస్యం చేస్తే పనయిపోదని వెంటనే పనిలోకి దిగేసినారు. తండ్రి ఒక వైపు, కొడుకు మరొకవైపు ఉండి రంపంతో కొయ్యలను కోయసాగినారు. సాయంకాలం ఆరుగంటలకంతా పనయిపోయింది. అప్పటికి పెద్ద రెడ్డెప్ప కూడా పించాకు పొయ్యి వచ్చేసినాడు.

"ఎంతయిదో చెప్పు ఆచారి" అన్నాడతను.

"ఒగోటి ఆరడుగులుండాది. నాలుగు తీర్లు. అంటే ఇరవై నాలుగడుగులు. అడుక్కు నాలుగు రూపాయిలీ" అన్నాడు.

"అడుక్కు నాలుగా. ఎందుకంత. రెండు రూపాయలిస్తా తీసుకో"

"రెండు రూపాయలా... పదేండ్లకు ముందుమాట గదప్పా అది."

"అందుకనే రెండు రూపాయలిస్తాండా. మిషన్లో ఎంతనో తెలుసా. అడుక్కు అర్ధ రూపాయి. ఆటికీ ఒకటిన్నర రూపాయి ఎక్కువే ఇస్తాండా కదా."

"ఇద్దరం మనుషులం వచ్చినాం. సందేళదాంకా పనిచేసినాం. కూలికి పొయ్యినా రోజుకు ఇద్దరికి ఎనభై రూపాయలొస్తాది. నువ్వేంది. ఇంత అద్వాన్నంగా చెప్తావే. దానికన్నా దుడ్డే వద్దులే" అన్నాడు ఆచారి నిష్ఠూరంగా

"అంత కోపమయితే ఎట్ల ఆచారి. కూలికి పోవాలన్నే పనులేద ఉండాయి. ఉన్నే మీరు కూలికి పోతారా? కరువు కాలంలో మీకు పని ఇచ్చిందే గొప్ప" అన్నాడు పెద్దరెడెప్ప

"ఇట్లా పని చేసే దానికన్నా గమ్మునుండేది మేలుగదా" అన్నాడు ఆచారి. ఎందుకు ఈ పని చేసినామా అనుకొంటున్నాడు. కొడుకు మాటవిని కొయ్యకుండా వెళ్లిపోయిన్నే బాగుండునే అనుకొంటా ఉండాడు.

"వయసెక్కువయ్యాలకు కోపం కూడా ఎక్కువవుతాండాదే ఆచారి. అంతగా కోపగిచ్చుకుంటే ఎట్ల. మూడు రూపాయల్లెక్కన ఇస్తాలే తీసుకో. ఇంగేం మాట్లాడద్దు. ఇందా ఈ యాభై పెట్టుకో... మిగతా చిల్లర సంతనాడు కనిపించు ఇస్తా" అన్నాడు పెద్దరెడ్డెప్ప.

"దీంట్లో మల్లా కొదవా? సంతనాడు నువ్వేద ఉంటావో? ఇచ్చెయ్యప్పా మొత్తం. మేం పనిచేసి రెండు నెలలయితాండాది. ఇంట్లో చానా కష్టంగా ఉండాది" అన్నాడు ఆచారి. యాభై తీసుకొని జేబులో పెట్టుకొంటూ.

"లేదు ఆచారి. పింఛాకు పొయ్యింది దుడ్డుకోసరమే. ఆడ రావాల. ఆ మనిషి రేపారం వాయిదా ఏసె. ఆడ ఇచ్చింటే ఇంగా యాభై కావాలన్నే ఇచ్చిందు. దుడ్డొచ్చినాంక కనపడు. నూర్రూపాయలు ఇస్తా. ఏదన్నా పనిచేసి చెల్లబెడుదువులే" అన్నాడతను.

ఆచారి ఇంకేం మాట్లాడలేకపోయాడు. అతని జేబులో వంద రూపాయల కాగితాలు కనపడుతున్నాయి. నిజంగా డబ్బులేక లేదనే వాళ్లను ప్రాధేయపడినా, ఎక్కడో ఒకచోట తీసుకొచ్చి అయినా ఇస్తారు. డబ్బు ఉండీ లేదనే వాళ్లను ఎంతగా అడిగినా వృధానే అని ఆచారికి తెలుసు. కొడుకు కోసరం అటూ ఇటూ చూశాడు.

"సురేంద్రా..." అంటూ పిలిచాడు.

"ఆఁ..." అంటూ పలికాడు సురేంద్ర.

"మీ కొడుకు నేను వచ్చినప్పటి నుండి అక్కడ ఏందో తాలాడతాండాడు" అన్నాడు పెద్దరెడ్డెప్ప. ఆచారి కొడుకు దగ్గరకు వెళ్లాడు. పెద్దరెడ్డెప్ప అతన్ని అనుసరించాడు. సురేంద్ర ముఖం చాలా ఆందోళనగా ఉంది.

"ఏంది తాలాడతాండావే" అడిగాడు ఆచారి.

"అన్నంగుద్ద నాయనా. ఈన్నే ఆరేసిన్నే... కనపల్లేదు" అన్నాడు సురేంద్ర. అతని మాటల్లో కూడా ఆందోళన ధ్వనిస్తోంది.

ఆచారి కూడా వెతకసాగాడు.

"అన్నంగుడ్డా..." అడిగాడు పెద్దరెడ్డెప్ప.

"అవున్నా... మధ్యాన్నం అన్నం తిని ఈన్నే ఆరేసినాం" అన్నాడు సురేంద్ర.

"అది పాతగుడ్డే కదా. క్యారేజీ కొనుక్కో కూడదా. గుడ్డపోతే పోయిందిలే. మబ్బయి పోతాండాది. రెండు మైళ్లపైన నడద్దా. ఎలబారండి" అన్నాడు పెద్దరెడ్డెప్ప నవ్వుతూ. పాతగుడ్డ కోసం వెతకడం అతనికి నవ్వులాటగా ఉండాది.

అరగంట ముందు వచ్చిపోయిన చిట్లాగాలిలో గింగిరాలు తిరుగుతూ అన్నం గుడ్డ వెళ్లిపోవడం వాళ్లెవరూ చూడలేదు.

ఆ అన్నం గుడ్డే తమ జీవిత సర్వస్వమన్నట్లుగా, అక్కడే ఎక్కడో ఉంటుందని తండ్రీ కొడుకులు, అన్నంగుడ్డ కోసం వెతుకుతూనే ఉన్నారు...!

ఆదివారం ఆంధ్రజ్యోతి, 27 అక్టోబర్, 2002

కొలిమి లిఖిత సాహితీ బులెటెన్, జూన్ 2003

కథ 2002